

Vatnasvæði Morsa

-heildstæð stjórnun - byggð á þekkingu og þverfaglegu samstarfi

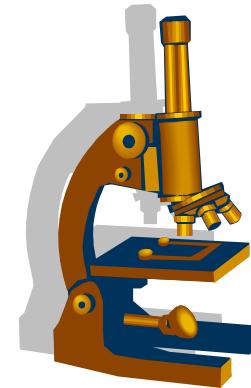
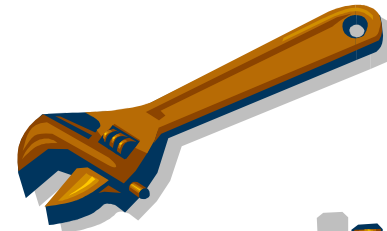

Helga Gunnarsdóttir, verkefnisstjóri á vatnasvæði Morsa

Vatnastjórnunar VVV

- Verkfæri
- Vitneskja
- Vilji

Með skynsemina að leiðarljósi...

- Heilstæð stjórnun á líffræðilegum fjölbreytileika, mengun og vatnsmagni
- Samvinna á milli sveitarfélaga, annara yfirvalda og hagsmun- aðila

Brukermøte om Vansjø 02.03.11 Foto: E. Skarbøvik

Hvers vegna eiginleikagreina? Karakterisering

- Meta hvort vatnshlotið muni ná umhverfis-markmiðinu í 2015/2021
- Fá yfirlit yfir ástandið í vatnshlotunum
- Staðfesta álag og hvort þarf að framkvæma aðgerðir

Ástand	
Mjög gott	Markmiði náð
Gott	
Ekki vidunandi	Aðgerðir nauðsynlegar
Slakt	
Lélegt	

Prepin í eiginleikagreiningunni

- Skipta niður í vatnshlot
  - Grunneining, má slá saman ef:
    - sama gerð vatnshlota
    - sama álag
    - sama áhætta
- Flokka
  - Grunnvatn, yfirborðsvatn; stöðuvatn, á, lón, árósa, strandsjó, og mikið breytt vatnshlot HMWB/SMVK
- Gerðir vatnshlota
- Finna álag
- Meta ástand

Gerðir vatnshlota

Typifisering

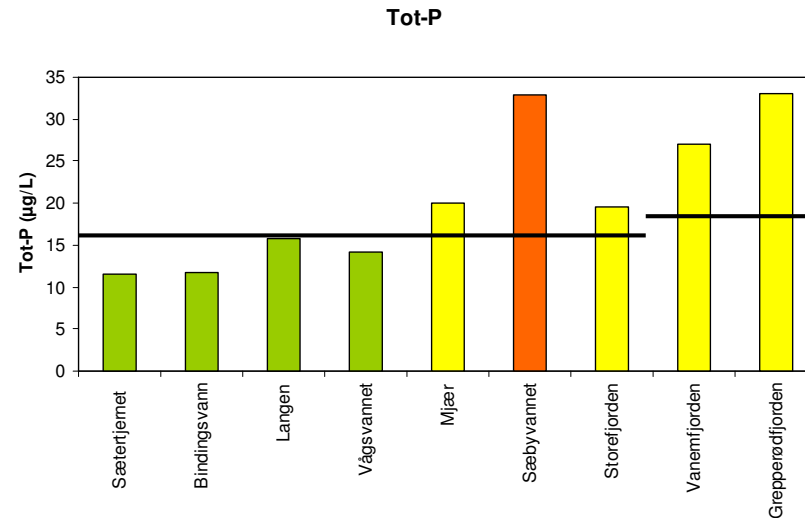

Skifta vatnshlotum i hópa

- Landfræðilegir þættir
  - Vistsvæði (økoregion), h.y.s, stærð, dýpi
- Efnafræðilegir þættir
  - Ca, moldarefni (humus), svifagnir (partikler)

Hvers vegna:

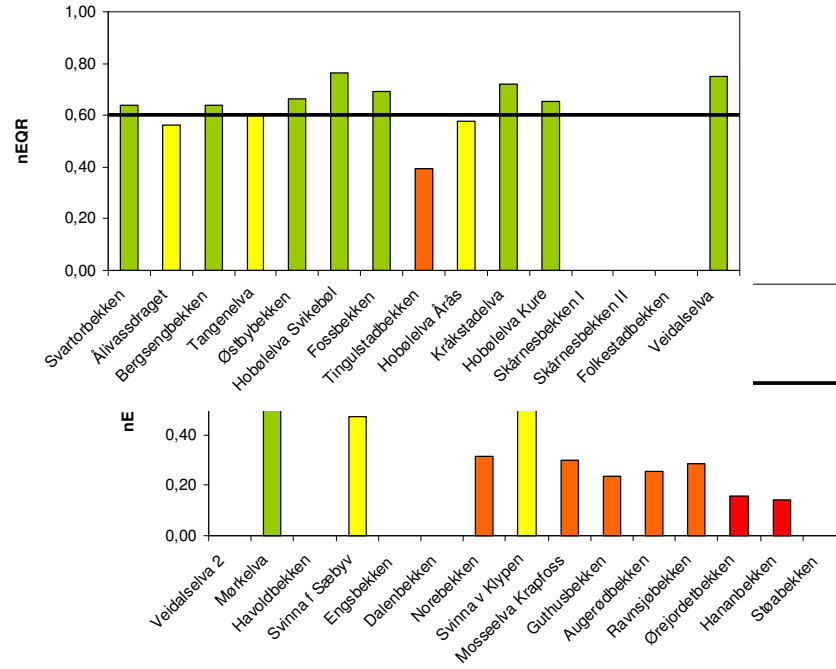
- Auðveldar staðfestingu á viðmiðunarástandi
- Einfaldar að setja umhverfismarkmið
  - Öll stöðuvötn af sömu gerð eru með sömu umhverfismarkmið

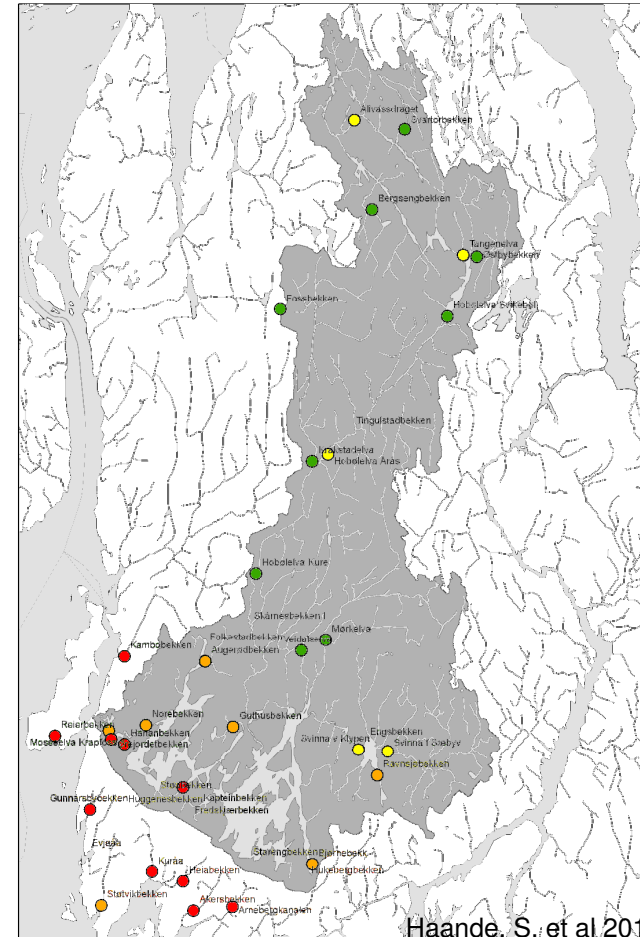
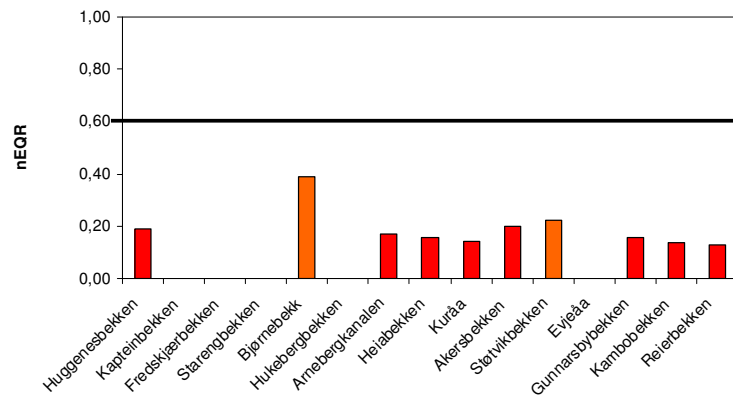
Vistfræðilegt ástand (nEQR) botndýr (2007-2009)

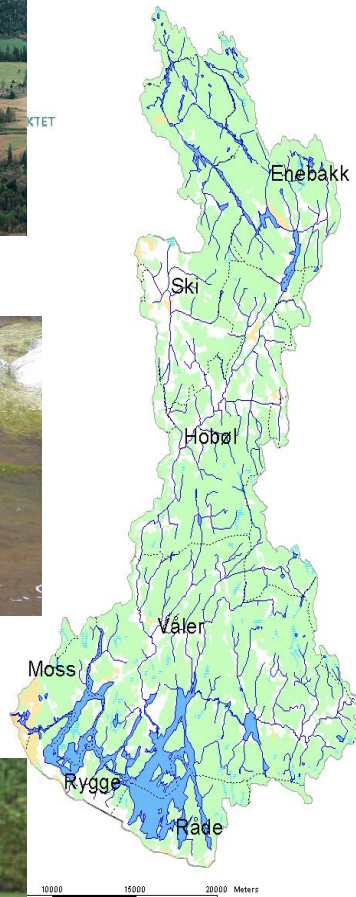
Bunndyr

Bunndyr

Vansjø/Hobølvatnasvæði - Morsa

- 690 km² 16 % landbúnaður, 80 % skógur
8 sveitarfélög, 2 sýslur Akerhus og Østfold,
ca 40.000 íbúar og 400 bóndabærir

- **Helstu mengandi efni:**
  - Fosfór og svifagnir frá landbúnaði
  - Fosfór og lífrænt efni úr skólpi

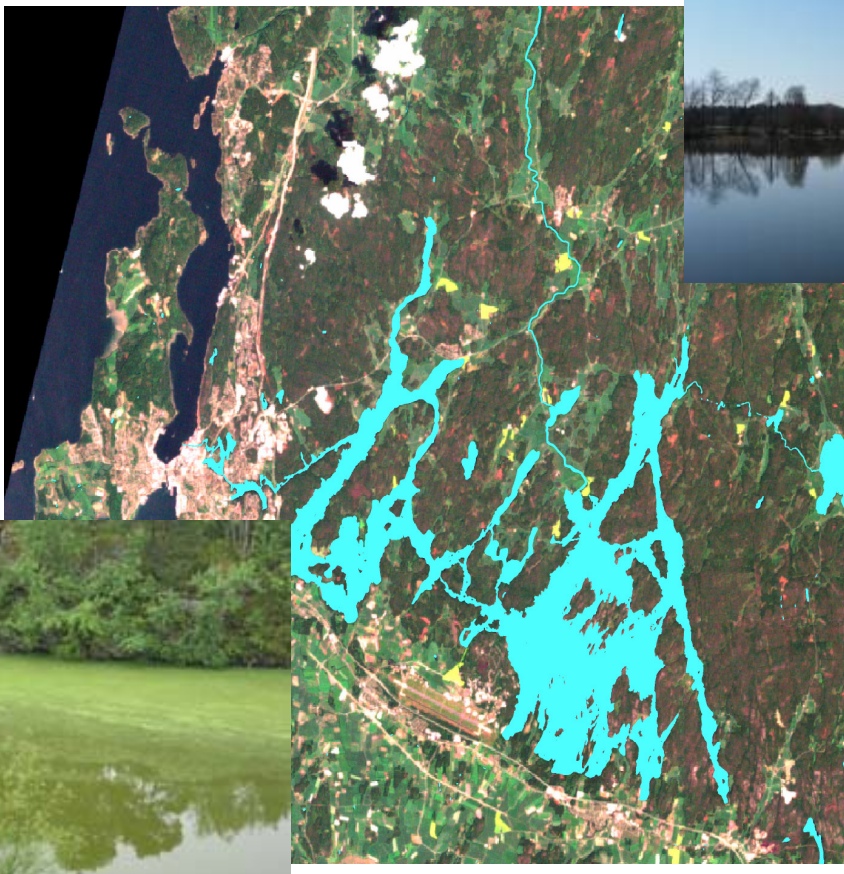
Leiðir til þörungablóma í ám, lækjum og stöðuvötnum

- **Vatnasvæðisnefnd hóf starf sitt í 1999**
- **Markmið:**
  - Að samræma vinnu á vatnasvæðinu
  - Að afla upplýsinga
  - Að búa til aðgerðaáætlum

Að bæta ástand vatnavistkerfa

Vansjø

Stærsta stöðuvatn i Østfold sýslu

250 km strandlína 36 km²

Sérstakt náttúru - og útivistarsvæði

Neysluvatn fyrir 60 000 manns

Varaneysluvatn >100 000

Sameiginleg ábyrgð á stjórnun eða hver maður á sinni þúfu?

Skortur á:

Samvinnu:

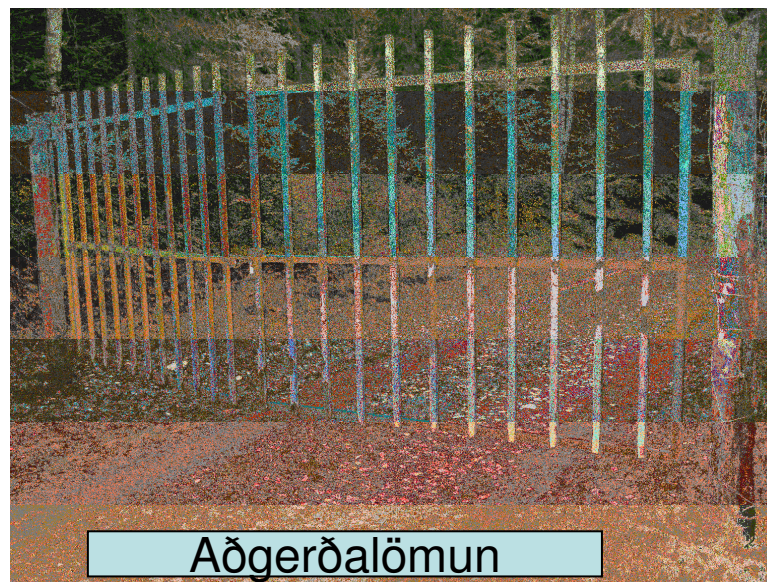
þvert á sveitarfélaga-
mörk og sýslumörk

þvert á sektora

Skilningi

Trausti

Heilstæðri hugsun

”Morsa-modellen”

VATNASVÆÐISNEFND

Med atkvæðarétt:

8 formenn bæja/sveitastjórna, 2 ”sýslumenn”,
2 ”sýslustjórn”,

Orkustofnun, Heibrigðiseftirlitið

Ráðgjafanefnd:

NGO, MOVAR (neysluvatn),

Peterson (orkuframleiðsla)

Landeigendur að Vansjø

Østfold og Akershus bændasamtök

Vinnuhópur
Landbúnaður

Vinnuhópur
Skólp

Vinnuhópur
Vöktunar

Vinnuhópur
Forgangsefni?

”Morsa - Et nettverk og en organisasjon som kan håndtere forvaltning av komplekse systemer som vassdrag og sikre langsiktig bærekraftig”

Sveli 2007

Morsa var den første samarbeidsformen i vassdraget som bygde på konsensusbygging og en felles kunnskapsbasert beslutningsform på tvers av sektorer og kommune- og fylkesgrenser.

Gjennom etablering av gjensidig respekt og tillit, felles mål og forståelse av viktigheten av godt vannmiljø har de 8 kommunene, regionale myndigheter (fylkesmenn, fylkeskommuner, NVE etc) og ikke minst bønder og andre innbyggere langs vassdraget gjennomført omfattende tiltak.

I stedet for å fordele skyld på tvers av kommuner og sektorer, har alle tatt ansvar.

Þekking og ábyrgð

Morsas stjórnsýslureglur

- Stjórnsýslan á að byggjast á kunnáttu – ”almennri” samþykkt og sátt
- Hlutlaus aðgerðatillaga – Umhverfissóknarstofnanir (NIVA, Bioforsk 2001)
  - Ástand, umhverfismarkmið, aðgerðir, kostnaður
- Skipulags/aðgerðaáætlanir í sveitarfélögum 2002
- Aðgerðaáætlun fyrir landbúnaðinn 2002
- Aðgerðaáætlun Morsa - samþætting áætlana sveitarfélaga og landbúnaðarins
  - Samþykkt samhljóða í 8 sveitarfélögum 2003

Markmið aðgerðatillögu og aðgerðaáætlunar Morsa 2002-2010

- **Vatnamarkmið**

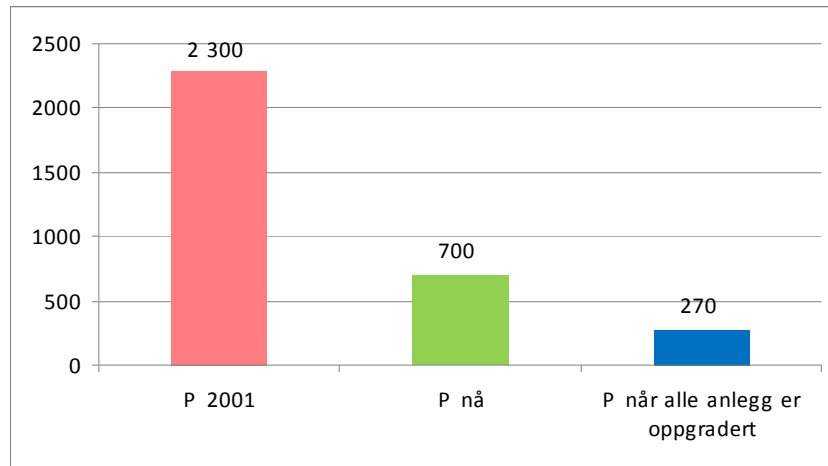
- Ár og vötn eiga að fullnæja kröfum til baða, fiskveiða og vökvunar og neysluvatns (Storefjorden)
- Gott vistfræðilegt ástand innan 2015 (Vatnatilskipunin)

- **Markmið aðgerða**

- 65 % minkun á losun manngerðs fosfórs 9,5 tonn P
- Vansjøs þolmörk!
- 2,3 tonn P frá skólpi og
- 7,2 tonn P frá landbúnaði

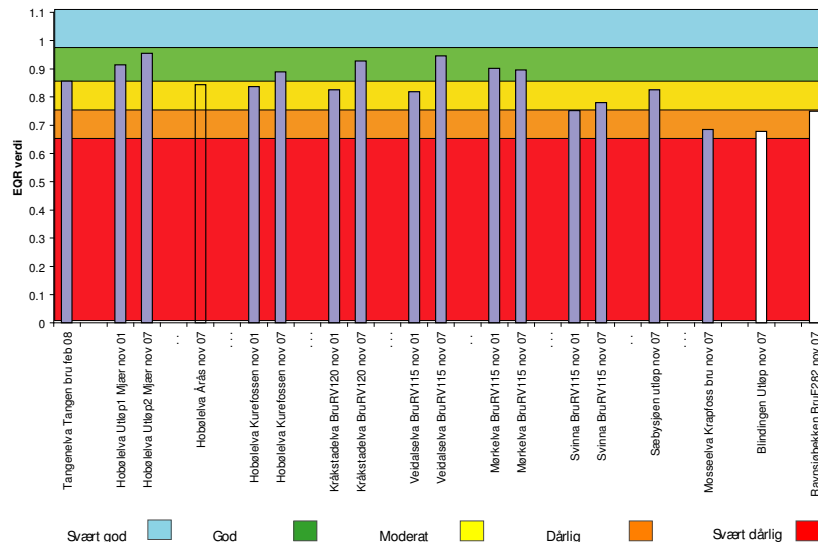

Dreifð losun skólps til Vansjø – Staðan 2010

- 1999 voru rúmlega 2000 heimili með rotpró eða sambærilega hreinsum (aðeins 15 %). Losuð 2300 kg af P í ár og vötn

- Núna ca 300 heimili og 400 kg af fosfóri á eftir að fullhreinsa

- Búið að fjarlægja ca 15 tonn af lífrænu efni

- Vistfræðilegt ástand botndýra 2001-2007 hefur batnað

Þrjár aðalaðgerðir í landbúnaði

Minnka innihald af fosfóri í jarðvegi
Minnka afrennsli (fosfór og svifagnir)
Hreinsunartjarnir

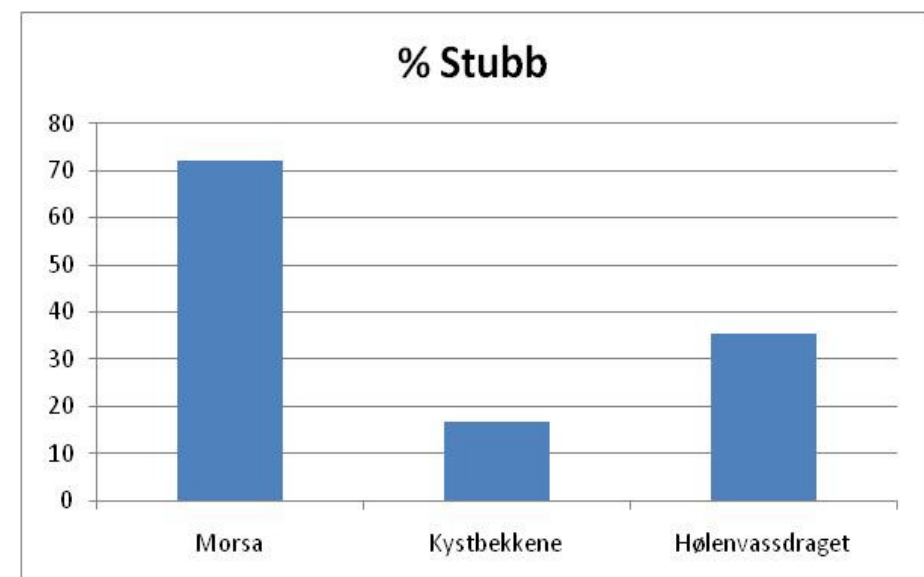
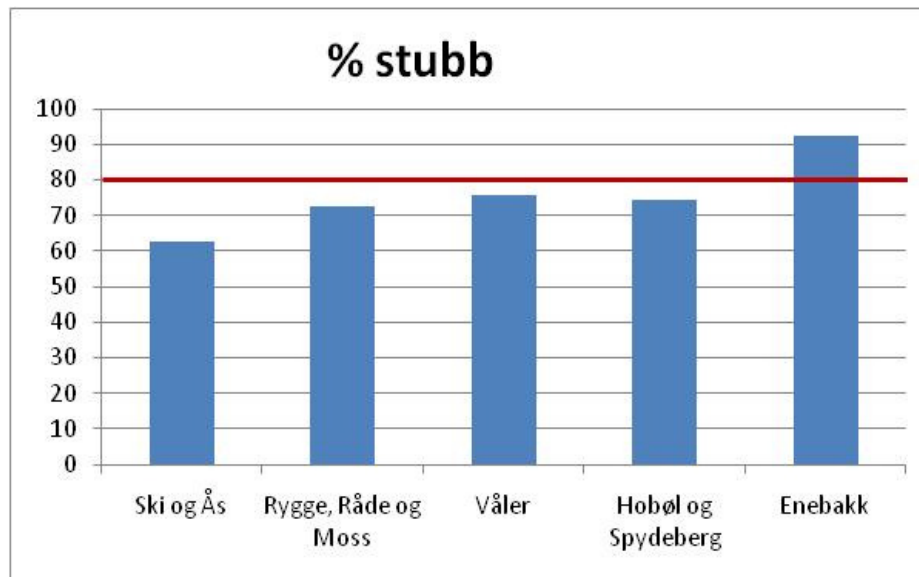

Stada landbúnaðaraðgerða á vatnasvæði Morsa

Aðgerð	1999	2010
Ekki plægja akur að hausti	ca 25 %	72 %
Hreinsunartjarnir	4	> 60
Buffersvæði meðfram ám	0	>215 km
Plöntun lauftrjáa	0	18 km, 10000
Umhverfisstefna á bændabílum	0	"Allir"
Losun fosfórs frá landbúnaði	11,2 tonn	6,3 tonn

Jarðvinnsla 2010

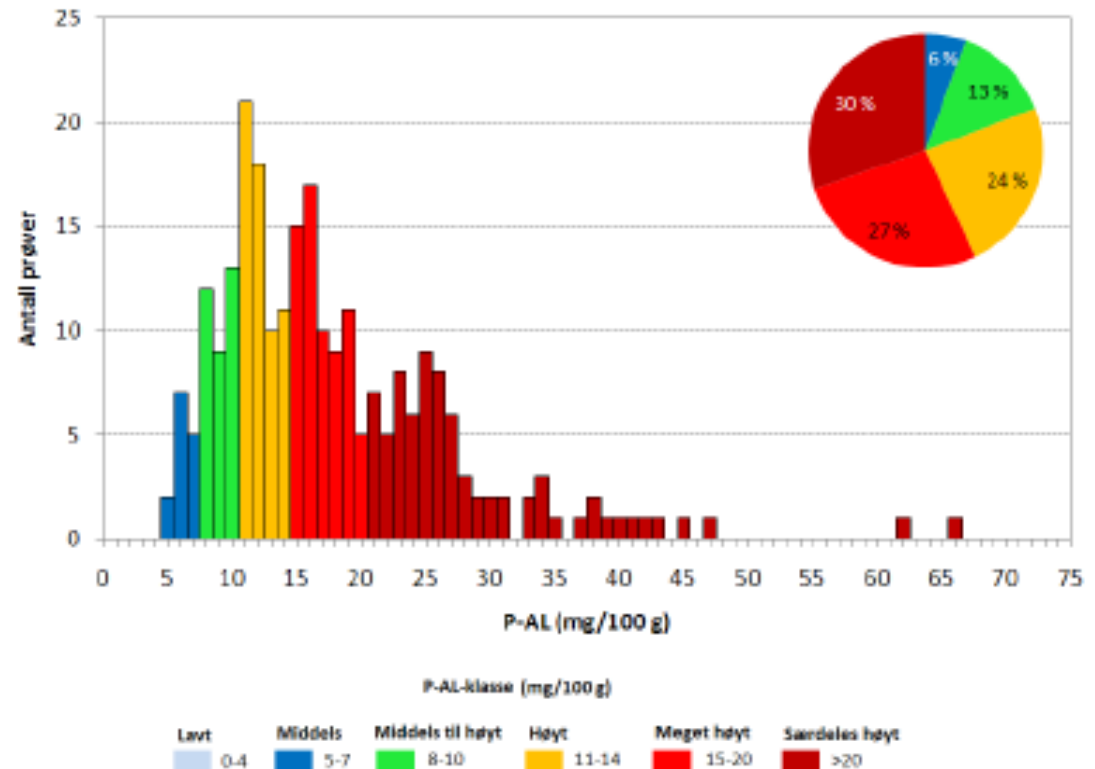
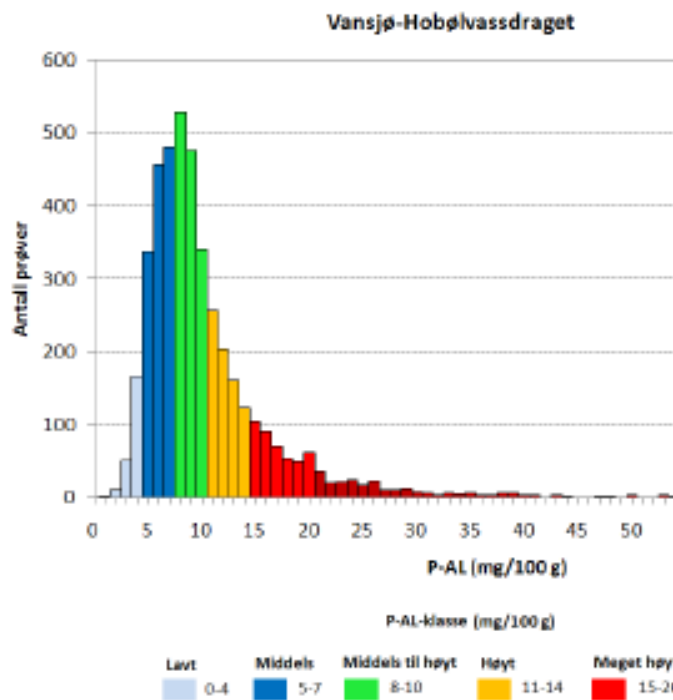

Fosfórastand landbúnaðarjarðvegs á vatnasvæði Vansjø

og strandánnu

Kystbekker Morsa

Figur 9. Stolpediagram og kakediagram som viser fordeling av henholdsvis P-AL-tall og P-AL-klasse i Kystbekker Morsa. Antall prøver kan omfatte både P-AL-verdier i enkeltprøver og gjennomsnitt av flere prøver.

Til hvers hefur samvinnan i Morsa leitt?

Stokke 2005/6, Sveli 2007

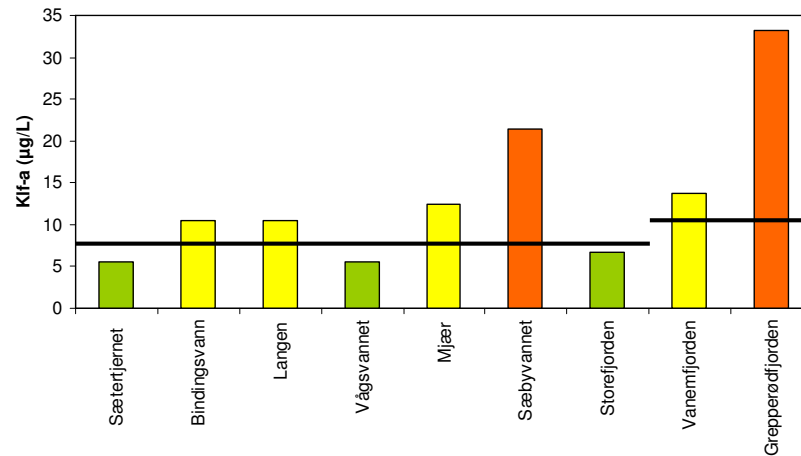
- **Heildstæð vatnastjórnun – þverfagleg samvinna**
- **Sveitarfélögin eru með lyklinn til að leysa vandamálin**
- **Gott skipulag og samvinna er mikilvægt**
  - Vatnasvæðanefnd með formönnum sveitarstjórna og yfirmenn sýsla
  - Vinnuhópar með ábyrgð á landbúnaði, skólpi og vöktun
  - Þátttaka almennings og notenda
- **Sameiginlegur þekkingargrunnur – aðgerðagreining**
- **Gagnkvæmt traust** ("allir" vinni að sama markmiði, "eingir" laumufarþegar)
- **Sömu lög og reglur og fjármögnun**
- **Upplýsingar til almennings; aukinn skilningur og utbreiðsla þekkingar**

» -----
Organisering a la Morsa brukes nå som modell for vannforvaltning i Norge og vekker internasjonal interesse.

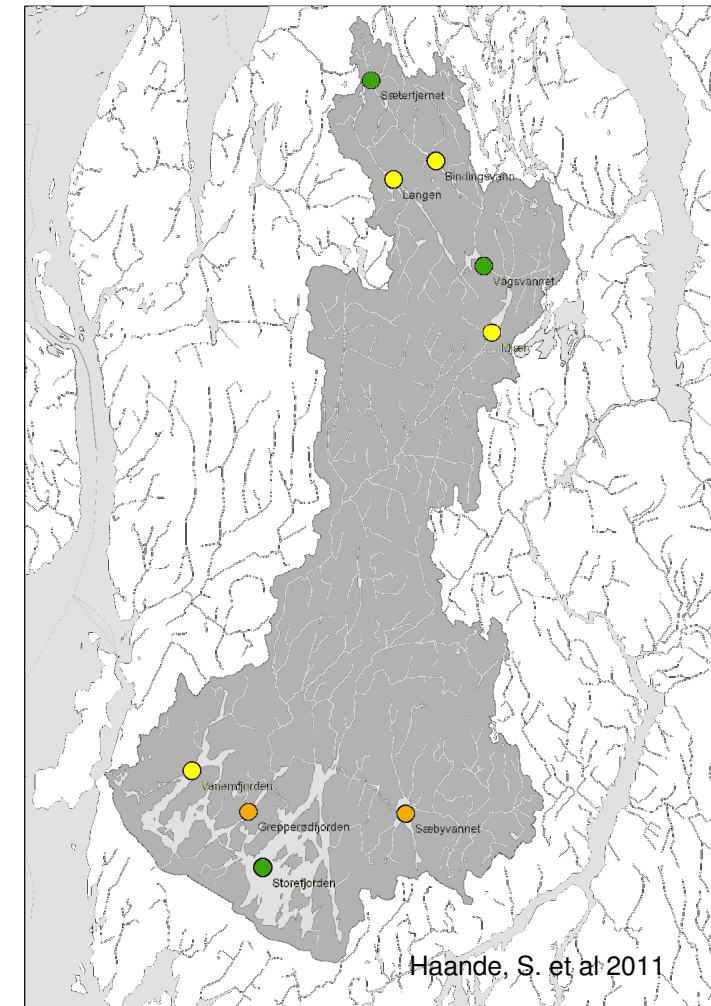
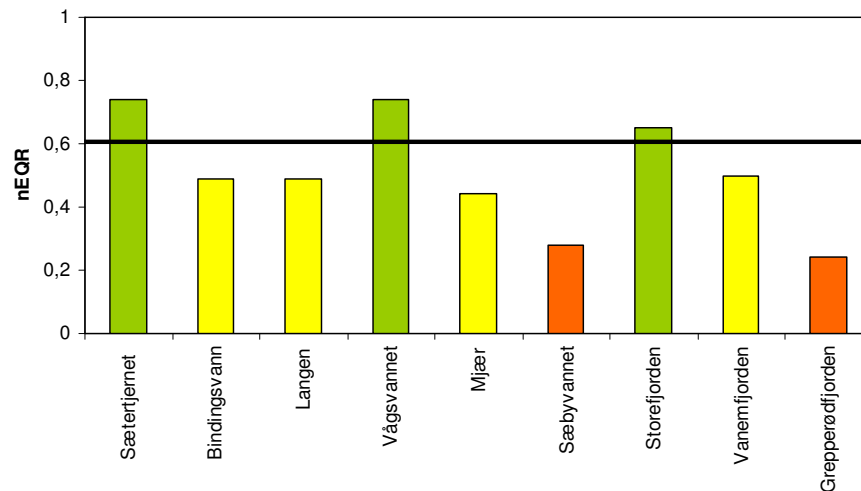
Vistfræðilegt ástand (chl-a) i 2010 og markmið i stöðvötnum Morsa

Klorofyll-a

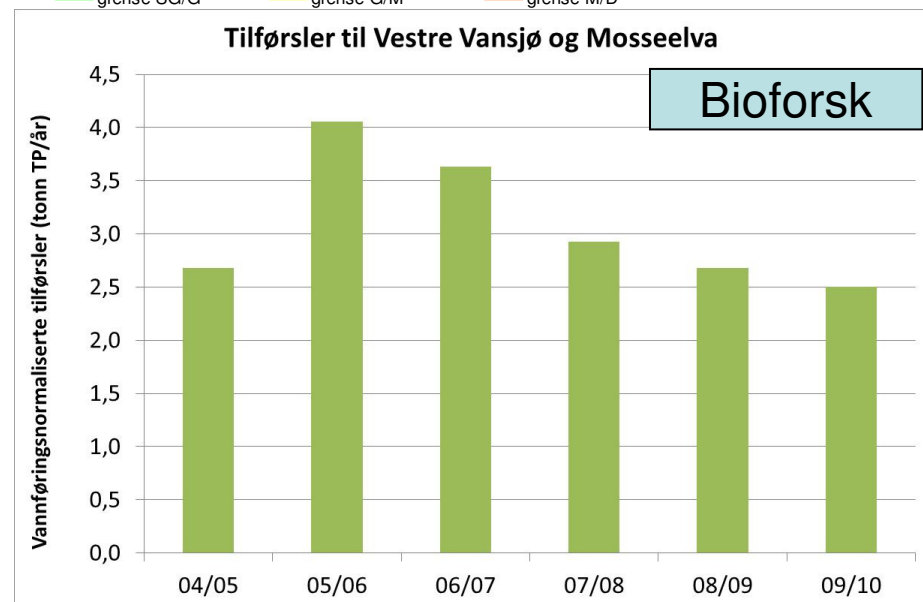
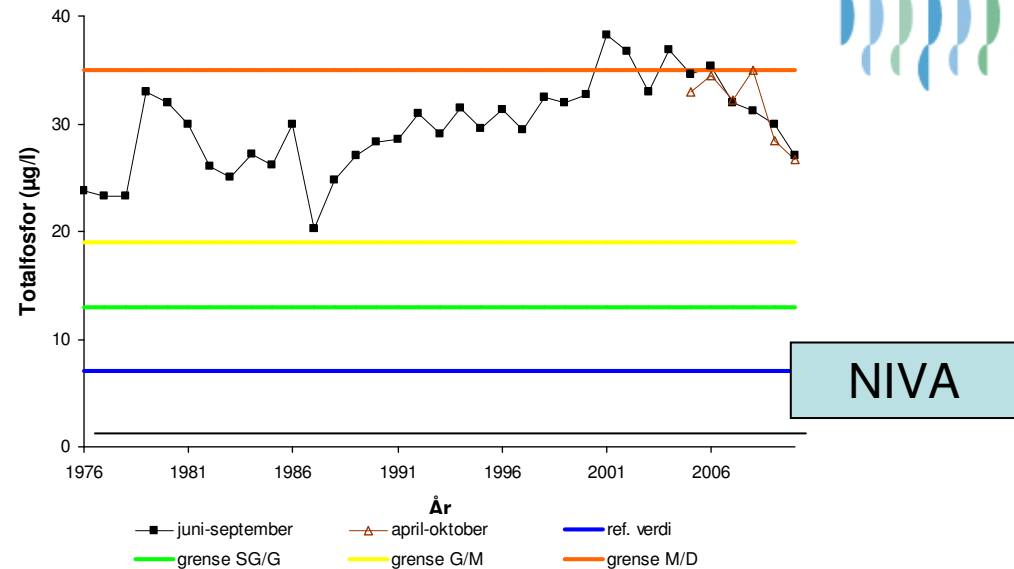
Klorofyll-a

Vestre Vansjø - fosfór

- 2001 38 $\mu\text{g P/l}$
– Stórflóð 2000
- Markmið 19 $\mu\text{g P/l}$
- 2010 27 $\mu\text{g P/l}$
– Lægsta síðan 1989
- Staðbundin losun hefur minnkað mikið
- Breitingar i stöðuvatninu eftir 2007 er hæft að tengja við aðgerðir

Sameiginlegt átak leiðir til árangurs!

